

Dinko Aračić
KAKO GOVORITI O NEBU?

U blagdanskome bogoslužju (Kristovo uzašašće, Marijino uznesenje), u vjerskoj pouci i u drugim prigodama, svećenici i vjeronaučitelji pozvani su govoriti o nebu. Ovaj prilog želi pokazati kako bi taj govor mogao izgledati danas ...

„Nebo je prazno, drugovi!“ izjavio je ruski kozmonaut Jurij Gagarin nakon što se, kao prvi čovjek koji se otisnuo u svemir, ponovno vratio na zemlju. „Tamo gore, koliko god sam gledao i tražio, nigdje nisam vidio Boga.“ Ako mu je komunistička propaganda i podmetnula tu izjavu, teološki je bila točna. Boga nije moguće naći u svemirskom prostranstvu nekoliko stotina kilometara izvan našeg planeta.

A gdje je onda Bog, gdje prebiva? Na to pitanje i djeca odgovaraju: „U nebu!“ Na staro pitanje iz katekizma „Zašto smo na svijetu?“ znali smo odgovarati: „Na svijetu smo zato da Boga upoznamo, ljubimo, njemu služimo i tako u nebo dođemo.“ A gdje je nebo? „Tamo gore!“ Kad je riječ o nebu, i mi odrasli pokazujemo na nebesko plavetnilo iznad sebe. A što nam, zapravo, pada na pamet kada molimo „Oče naš, koji jesi na nebesima...“? Što je nebo i gdje se nalazi?

KOZMIČKO I VJERSKO NEBO

Prije svega, nebo je za nas ono što Englezi nazivaju *sky* – *nebo*, tj. svemirski prostor koji okružuje našu zemlju. To široko obzorje iznad nas, kad ga sunce obasjava, plave je boje, a kad je oblačno, onda je sivo. Noću, pri mjesecini, puno je svjetluca-vih zvijezda.

Za nas kršćane nebo ima i drugo značenje, koje u engleskom odgovara pojmu *heaven*. To je nebo u vjerskom smislu. Za mnoge od nas nebo je predivno mjesto, puno slave i milosti, mjesto blaženstva i spasenja, gdje Boga susrećemo licem u lice. Baš kao u pjesmi: „Kad se budemo gledali, oči u oči, ja i Ti...“ U tom slučaju nebo povezujemo s pojmom raja i govorimo o nebu

u smislu rajskog uživanja. I svoj život uspoređujemo s nebeskim stanjem kad nam se, u velikom zanosu i sreći, čini kao da lebdi-mo u *sedmom nebu*.

Naš način govora o nebu temelji se na vjerskom nazivlju nastalu prije više tisuća godina. Prema židovskom *Talmudu*, sedmo je nebo najsvetije, a zove se *Araboth*. Ono je mjesto prava i pravednosti. U njemu se nalazi blago života, mira i blagoslova, a u njemu boravi Bog s anđelima koji mu služe. Biti u sedmom nebu znači biti blizu Boga, koji je sama ljubav. Biti zaljubljen to je *nebesko*, zapravo božansko stanje.

IZREKE O NEBU

Pojam neba kao Božjeg prebivališta objašnjava brojne izraze u svakidašnjem govoru. Tako npr.: *To vapi do neba*, znači da je to očividna nepravda, koja zahtijeva osvetu i pomirenje. Ili pak izraz: *To zaudara do neba*, označuje ogorčenje zbog neljudskih uvjeta. Ili pak kad nas nešto iznenadi, kažemo da je to *kao grom iz vedra neba*. Ako nam nešto ne uspije u prvom pokušaju, tješimo se, jer znamo da *stručnjaci ne padaju s neba*. Oprez savjetuju kad nekoga pretjerano hvale, kad ga *uzdižu do neba*. Osjećamo silnu zahvalnost kad nekome s olakšanjem ustvrdimo: *Samo te nebo šalje*.

Pojam nebo rabi se i u drugim prigodama, kao kad kažemo: *Za Boga miloga! Samo nebo to zna! Živjeti na zemlji u nebo zagledan, s pogledom uprtim u nebo*. Sreća je uvijek gore, na vrhuncu, u nebu. Katkad se veselimo do *neba*, a da nešto postignemo, pokrenuli bismo *nebo i zemlju*. Za dobra pokojnika kažemo: *Duša mu se raja nauživala*. Popis nebeskog nazivlja mogao bi se nastaviti do unedogled...

SVJETONAZOR STAROG ISTOKA

Nismo ni svjesni da se mnoge govorne slike i pojmovi koji se i danas koriste u običnom razgovoru temelje na starome orijentalnom svjetonazoru. To vrijedi i za biblijske pojmove i izjave. Orijentalni narodi, a time i Židovi, zamišljali su da je svijet posložen u tri sloja: nebo, zemlja i podzemlje. Zemlja je ravna ploha koja počiva na stupovima. Ispod zemljine ploče nalazi se podzemlje, *Šeol*, podzemni svijet mrtvih. Nebeski svod podupiru stupovi koji se, poput planina, uzdižu na rubu zemlje. Iznad nebeskog svoda zamišljali su ognjeno nebo kao Božje prebivalište.

U *Bibliji* je nebo simbol transcendencije, posebna duhovnog stanja. U *Starom zavjetu* ono je Božje prebivalište, koje je naseljeno dobrim duhovima, a u *Novom* je simbol onostranosti i duhovnoga jedinstva s Bogom. Sveto pismo često govori o Božjem prijestolju s kojega Bog s neba gleda ljude na zemlji. Za razliku od ostalih orijentalnih naroda, za Židove prirodne sile nisu bogovi, nego Božja stvorenja, a Bog je stvoritelj *neba i zemlje*.

NEBO KAO ZNAK NADE

S biblijskog zrenika, nebo kao pojam stoji ne samo za pogled u prošlost izgubljenoga raja, nego i za pogled u budućnost kao nada, otkupljenje i spasenje. Kao vjernici očekujemo *novo nebo i novu zemlju* te uspostavu *nebeskog* Jeruzalema. U apokaliptičnim tekstovima najavljen je kraj svijeta: „Nebo će i zemlja uminuti, ali riječi moje ne, neće uminuti“ (Mk 13, 31). To pak ne znači potpun svršetak, nego preobrazbu u novi svijet. Za sudbinu vjernikā u cjelini, kao i za pojedinca nakon njegove smrti, pogled se upravlja u Isusovo obećanje: „Zaista, zaista, kažem vam: gledat ćete otvoreno nebo i anđele Božje gdje uzlaze i silaze nad Sina Čovječjega“ (Iv 1, 51).

Kod Isusova krštenja *otvorilo se nebo* i Bog je potvrdio Isusa kao svoga ljubljenog Sina. *S neba* dolazi kruh koji daje život svijetu. *U nebo* je uzišao Gospodin kao „veliki svećenik“ i „postavljen je s desne strane veličanstva u nebu“. „Što stojite i gledate u nebo?“ pitali su anđeli skamenjene učenike nakon Isusova uzašašća na nebo. *S neba* dolazi i Duh Sveti koji nastavlja Isusovo djelo u vjernicima. Time nebo postaje slika i „mjesto“ za obećano spasenje, za željeno jedinstvo s Bogom. Nebo je čovjekova konačna budućnost. „Naša je pak domovina na nebesima“, piše Pavao kršćanskoj zajednici u Filipima (Fil 3, 20).

U izvještaju o Stjepanovu kamenovanju stoji: „Evo vidim nebesa otvorena i Sina Čovječjega gdje stoji zdesna Bogu“ (Dj 7, 56). Iz tvrdnje da su usnuli s Kristom kod Boga, razvija se ideja da pravednici u nebu gledaju Boga. Nebo je prostor Božji, njegovih anđela i svetaca, mjesto savršenstva i spasenja. Slika je Božjeg blaženstva i onih koji su pozvani u njegovo zajedništvo. Kad kažemo da vjerujemo kako su naši dragi pokojnici u „nebu“, izražavamo nadu da su dobro, da se nalaze u Božjoj beskrajnoj ljubavi.

Nebo je tako, zapravo, velika slika, koja u jednome jedinom pojmu sažimlje mnoštvo značenja: obećanje, ispunjenje, spa-

senje, raj, čežnju, ushit, blaženstvo, vjeru, nadu, ljubav, Božju prisutnost, prihvaćanje, sigurnost, dom, spasenje, posvećenje, savršenost, vječnost i blagoslov. Nebo je uvijek nešto više, nešto što daje nadu za više nego što se stvarno može očekivati.

POJAM NEBA DANAS

Bibliju su napisali ljudi za ljude, rječnikom i načinom izražavanja svoga doba. Nastajala je tijekom stoljećā, uklopljena u poimanje i mentalitet onoga vremena te prenosi svjetonazor koji je poslije, dostignućima moderne znanosti, potpuno preoblikovan. Dok s jedne strane upoznajemo i usvajamo suvremeni svjetonazor bez ikakvih problema, s druge strane Božja slika ostala je uglavnom zaglavljena u starome orijentalnom svjetonazoru. Poimanje Boga i izrazi naše kršćanske vjere dijelom su teško spojivi s današnjim znanstvenim spoznajama i izričajima. Kako danas zamisliti „nebo“ u religioznom smislu? Kako ga predstaviti čovjeku naših dana? Kako pojmiti Božju sliku koja bi bila usklađiva sa suvremenim znanstvenim dostignućima i koja bi odgovarala današnjem pogledu na svijet?

Ako pogled bacimo na časoslov, službenu molitvu Crkve, primjećujemo da je i ona uklopljena u stari orijentalni način mišljenja i poimanja. U molitvi psalama neprestano se susrećemo s biblijskom idejom o nebu kao Božjem prebivalištu. „Gospodin ima svoje prijestolje na nebu“ (Ps 11, 4); „Gospodin s nebesa gleda na sinove ljudske“ (Ps 14, 2); „Naš je Bog na nebesima, sve što mu se sviđa, to čini“ (Ps 115, 3); „Nebo je nebo Gospodnje, ali zemlju je dao ljudima“ (Ps 115, 16), itd.

Takvo shvaćanje prisutno je i u *Novom zavjetu*. Isus često govori o Ocu Nebeskom: „Tako neka svijetli vaša svjetlost pred ljudima da vide vaša dobra djela i slave Oca vašega koji je na nebesima“ (Mt 5, 16). Potiče svoje sljedbenike da sakupljaju „blago na nebu“, gdje ga ni moljac ni crv ne mogu uništiti. Govori da će nebo i zemlja proći, ali ne će i njegove riječi. Dana mu je sva vlast na nebu i na zemlji, a Petru daje ključeve kraljevstva nebeskog. Dok evanđelist Luka govori o „kraljevstvu Božjem“, Matej govori o „kraljevstvu nebeskom“. Oba izraza odnose se na istu stvarnost, a označuju nove odnose između Boga i ljudi. Riječima koje nas je Isus naučio, molimo u svakom bogoslužju: „Oče naš koji jesi na nebesima...“ U euharistijskom slavlju kličemo „Slava Bogu na visini“, a u *Vjerovanju* ispovijedamo svoju vjeru „u jednoga Boga, stvoritelja neba i zemlje“.

PJESNICI I MISTICI O NEBU

Ni tradicionalne crkvene pjesme u tome nam ne pomažu, jer su i one, kada slave i hvale Boga, preuzele biblijske motive i izričaju pa tako nastavljamo pjevati izražavajući se pojmovima staroga orijentalnog svjetonazora: „Oče naš dobri, ... koj' si na nebu kao i na zemlji...“, „Do nebesa nek se ori... neka jeknu rajski dvori...“, „Padaj s neba, roso sveta, padaj s rajске visine...“, „U ponoć se Bog rodi, nebo zemlju prosvijetli...“, „U jaslama prostim rodio se Bog, koji s neba siđe radi puka svog...“, „Ljiljane bijeli nebeskog kraja... mirisni cvijete vječnoga raja, Kraljice neba, pomoć nam daj“. U poznatoj zahvalnici *Tebe, Boga, hvalimo*, stoji: „Na nebesih anđeli, štujte te s arkanđelim... Sin od vijeka Oca svog, ... silu pakla obori i nam nebo otvori.“

Vrlo je malo „modernih“ religioznih pjesama koje zastupaju drukčiju teologiju. Tako, npr.: „Idi, kaži cijelom svijetu da i slijepi opet gledaju, idi, kaži cijelom svijetu da Bog je s nama tu...“, „Daj kruhom nahrani sve koji gladuju, i kad to učiniš, Krist Bog će biti tu...“, „Ima jedna duga cesta koja vodi sve do raja, to je cesta mira, cesta mira i ljubavi“. Kad slijepi ponovno gledaju, kad se gladne nahrani, kad je ljubav životni program, onda je i Bog tu prisutan, onda je tu i nebo. Zbirke modernih duhovnih pjesama kod nekih naroda bogatije su. Tako njemački svećenik i liričar Wilhelm Wilms (†2002.) u svojoj zbirci „Prizemljeno nebo“ pita se: „Znaš li gdje je nebo, vani ili unutra. Pedalj desno ili lijevo, a ti si u sredini. Znaš li gdje je nebo, ne tako duboko skriveno, korakni iz sebe, iz utvrde svojih briga. Znaš li gdje je nebo, ne tako visoko tamo gore. Prihvati pak sebe i mene i bit ćeš u njemu.“ Bivši nizozemski isusovac, teolog i pjesnik Huub Oosterhuis produbljuje ideju da Bog nije negdje daleko, ustoličen na nebu, nego u ljudima. Tako u njegovoj pjesmi „Gospodine, Bože naš, o kako si prisutan“ stoji: „Duboko si skriven u svemu što živi i što se razvija. Ipak ti želiš biti u ljudima, svom snagom u nama prisutan.“ Ta pjesma potvrđuje misao koja i nije nova, ali je odavno zaboravljena ili pak zanemarena: činjenicu da Bog živi u nama.

Tumačeći *Očenaš*, Franjo Asiški pitao se što znači: „Koji jesi na nebesima.“ Odgovor je glasio: „Ti si u anđelima i svetima... nastanjuješ se u njima i ispunjaš ih blaženstvom.“ Bog prebiva i u nama. I mi možemo biti Božje nebo.

Mistici su unijeli u Crkvu misao da je Bog s nama i u nama. Poznata je izreka njemačkog svećenika, mističnog i religioznog pjesnika Angelusa Silesiusa (†1677.): „Kad bi se Krist tisuću

puta rodio u Betlehemu, a ne u tebi, bio bi zauvijek izgubljen.“ Temeljna ideja da se Bog rađa u čovjeku izražena je i u njegovoj pjesmi „Jutarnja zvijezda tamne noći“, u kojoj u odnosu na Krista stoji: „Pogledaj tvoje je nebo u meni, želi te, njegov ukras... Pristupi, Isuse moj, zasjaj u škrinji moga srca.“ Ili pak njegova provocirajuća misao: „Morem bude svaka kap kad u more stigne, tako i duša bude Bog kad se Bogu digne.“ Tu se osjeća jeka Pavlove besjede na Areopagu: „U njemu živimo, mičemo se i jesmo“ (Dj 17, 28). Još jednom reći će Huub Oosterhuis: „Bog nam želi biti blizu, ne na dalekom prijestolju. Kao čovjek želio je boraviti među ljudima.“

NEBO U NAMA

Nebo nije mjesto ili prostor kamo idemo, nego osoba koju susrećemo. Nebo je Bog koji nas prihvaća i spašava. Biti u nebu, znači biti kod Boga i s Bogom. Živjeti u nebu znači „biti s Kristom“. Prema *Katekizmu Katoličke Crkve*, „nebo je čovjekov krajnji cilj i ostvarenje njegovih najdubljih težnja, stanje najveće i konačne sreće“. Ono je savršen život, zajedništvo ljubavi i života s Bogom anđelima i svetima (KKC 1024 sl.).

Oduvijek su ljudi čeznuli za nebom u nadi da ga već sada dosegnu. Kad su u Babilonu pokušali graditi kulu do neba, gorko su se prevarili. Jakovljeve ljestve koje su dosezale do neba bile su samo san (Post 28, 12). Uza sve to, čežnju za nebom potrebno je oživljavati, jer ona je kadra preobraziti naš život na zemlji.

Danas nastojimo nebo „locirati“ u ljudima, pojmiti ga kao odraz Božjeg djelovanja na nama i u nama. „Zaustavi se, kamo srljaš. Nebo je u tebi!“ (A. Silesius). Ili dok Bog govori franjevačkoj trećoredica i mistikinji Angeli iz Foligna (†1309.): „Ti si puna Boga.“ Kao slika Božja, dio smo neba. Nebo je među nama kada snagom Duha Božjega činimo djela ljubavi prema bližnjemu. Nebo je među nama ljudima i ostalim stvorenjima kad provodimo u djelo ljubav prema svemu stvorenom. Nebo je kad prepoznamo Boga kao počelo svega životnoga u svim stvorenjima. Tada je ono više od onoga što svojim očima doživljavamo kao ograničen plavi nebeski svod iznad nas. Kad naučimo sebe shvaćati kao „zvjezdani prah“ i dio krajnje neshvatljiva svemira, kao dio Boga: „U njemu, tj. u Kristu, živimo, mičemo se i jesmo.“

Za razliku od kozmološkog neba *sky*, u teološkom smislu nebo *heaven* nije materijalno ni zemljopisno mjesto, nije nešto

statično, nego neprestano događanje, slika ili pralik za nešto što pojmovno ne možemo adekvatno shvatiti. Svaki čovjek ima svoje nebo jer je poput mikrokozmosa, stvoren na sliku i priliku Božju. Nebo je poosobljena Božja svetost, utjelovljena u vjerničkom životu. Zajedništvo s Bogom, istinski cilj našega zemaljskog hodočašća, naše konačno odredište. Manje je stanje, a više odnos između čovjeka i čovjeka, između čovjeka i Boga. Jedni drugima možemo život učiniti paklom ili pak rajem, tj. nebom. U tom smislu nebo je izraz ljubavi, beskrajne Božje ljubavi prema nama i ograničene naše ljudske ljubavi. Nebo je izraz nade da će naša vremenita ljudska ljubav doživjeti „vječni život“ u beskonačnoj Božjoj ljubavi. Nebo je nezasluzeni Božji dar i ujedno nama ljudima zadatak. Nebo je Božji novi svijet, *Kraljevstvo Božje*, „već ovdje i sada, ali ne još“ u potpunosti. Nebo je oblikovanje sadašnjosti prema Pavlovoj riječi: „Ne znate li? Hram ste Božji i Duh Božji prebiva u vama“ (1 Kor 3, 16). A gdje Bog prebiva, tamo je nebo.